

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр.
2. Шевчук С. Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2010. № 2. С. 55-64.
3. Христова Г. Конструкція зобов'язань держави у сфері прав людини: порівняльний аналіз міжнародних та європейських підходів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4 (79). С. 25-36.
4. Христова Г. Типи та особливості зобов'язань держави у сфері прав людини. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018. № 8. С. 22-28.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод і протоколи до неї: зб. законодав. і нормат. актів: (офіц. текст) / упоряд. Ю.В. Паливода. Київ: Паливода А.В., 2012. 120 с.

УДК 341.231.14 (043.2)

Шамрелюк В.В., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Токарева К.С., к.ю.н., доцент

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ЄКПЛ

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод прийнята з метою додержання країнами-підписантами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини. Вона запровадила судовий механізм захисту визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини в країнах-членах Ради Європи.

Кожна країна-підписант цієї Конвенції бере на себе зобов'язання в галузі прав людини - це невтручання держави у сферу індивідуальної свободи, повага до прав людини, їх забезпечення, захист та сприяння їх реалізації, а також вживання державою усіх можливих заходів для уникнення порушень прав людини, захист від таких порушень, застосування санкцій за їх скоєння та належна компенсація особам, які постраждали. Визнання, дотримання і захист прав та свобод людини і громадянина є загальним обов'язком держави. Загальні обов'язки держави кореспондує право громадян вимагати від держави реалізацію відповідних заходів у сфері конституційних прав і свобод. Можна сміливо стверджувати, що в наш час не існує жодного права людини, яке при відсутності будь-яких позитивних дій з боку держави можна було б

вважати повністю гарантованим.

Види зобов'язань: 1) зобов'язання поважати права людини; 2) зобов'язання захищати права людини; 3) зобов'язання забезпечувати здійснення прав людини.

Існують позитивні та негативні зобов'язання держави. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини – це обов'язки держави, які вимагають від національних органів влади застосувати необхідні засоби для гарантування прав людини. Ці засоби можуть бути юридичними, якщо на державу покладається обов'язок накладати санкції на осіб, які порушують Європейську конвенцію, або встановити юридичні правила для здійснення певного роду діяльності чи регламентації поведінки певних категорій осіб. Позитивні зобов'язання держави можуть включати й практичні засоби. Не тільки практичні, а й похідні. Серед позитивних зобов'язань держави розрізняють «субстантивні» та процедурні зобов'язання держави. Критерій, який покладено в основу їх розмежування, полягає в характері дій, що очікуються від держави.

Негативні права людини, зазвичай передбачають негативні зобов'язання держави та її представників утримуватися від будь-яких дій, спрямованих на їх порушення або незаконне обмеження. Загальні визначення прав людини виходять з того, що негативні права людини визначають негативний аспект свободи та охороняють людину від небажаного, надмірного втручання з боку держави у сферу її особистих прав і свобод. Зазвичай до таких відносять більшість громадянських та політичних прав (свободу думки, слова, право на життя, віросповідання, право на недискримінацію, право не піддаватися тортурам, право на мирні зібрання та об'єднання тощо).

Також, існує ряд принципів, що закріплені в ЄСПЛ:

1) принцип автономності тлумачення. Європейський суд з прав людини під час розгляду конкретних справ найчастіше дотримується принципу автономного тлумачення конвенційних норм, пояснюючи це потребою враховувати «завдання та цілі Конвенції», що указує на взаємозв'язок і взаємообумовленість принципів автономного та ефективного тлумачення. На даний момент, у результаті тривалої інтерпретації Судом положень Конвенції була сформована ціла система автономних понять – у його рішеннях можна знайти специфічні визначення таких термінів, як «цивільний» (civil), «кримінальний» (criminal), «обвинувачення» (charge), «особисте життя» (private life), «сімейне життя» (family life), «житло» (home), «кореспонденція» (correspondence), «майно» (property), закон (law) тощо. Зрозуміло, що автономне значення цих понять повинно враховуватися і національними органами законодавчої, виконавчої та судової влади під час застосування ними положень Конвенції про захист прав людини та основоположних

свобод;

2) принцип неілюзорності прав. Є наскрізним принципом всіх положень Конвенції. Конвенція гарантує не теоретичні та ілюзорні права, а права, що мають практичний вплив і є ефективними. Так, наприклад, без виконання рішення суду в розумний строк всі процесуальні гарантії права на справедливий суд були б позбавлені практичного сенсу для людини. Тому принцип неілюзорності гарантованих прав призвів до тлумачення статті 6 Конвенції як такої, що передбачає й право на виконання рішення суду в розумний строк, хоча текстуально це в самій статті не зазначено. Завдяки цьому принципу Європейський суд не обмежує розгляд скарги формальною перевіркою, чи закріплено право в національному законодавстві;

3) принцип пропорційності та необхідності у демократичному суспільстві. Принцип пропорційності вимагає: використані засоби були належними для досягнення легітимної мети; засіб, який застосовується для обмеження, має бути найменш обтяжливим для права особи; використані засоби мають бути пропорційними очікуваним наслідкам, тобто тягар, який несе особа, не може бути надмірним по відношенню до вигоди, яку отримує протилежний інтерес;

4) принцип субсидіарної ролі Суду. Юрисдикція Європейського суду має субсидіарний характер та обмежується при цьому лише тлумаченням і застосуванням саме Конвенції, а не внутрішнього законодавства Високих Договірних Сторін. Принцип субсидіарності означає, що діяльність Суду створює лише додаткові гарантії прав і свобод людини, тому що захист цих прав, насамперед, є обов'язком і завданням саме держав-учасниць, що впливає зі змісту ст. 1 Конвенції;

5) принцип юридичної визначеності. Принцип юридичної визначеності є одним із суттєвих елементів принципу верховенства права. В його основі лежить відоме з римського права положення *res judicata* (лат. «вирішена справа»), відповідно до якого остаточне рішення правомочного суду, яке вступило в силу, є обов'язковим для сторін і не може переглядатися;

б) юрисдикція за Конвенцією та принцип екстериторіальності. Територіальна юрисдикція ЄСПЛ в контексті положень ст. 1 Конвенції тісно пов'язана з юрисдикцією держав-учасниць, яка у свою чергу, не завжди обмежується їхньою територією. У практиці ЄСПЛ набув екстериторіальний принцип юрисдикції, причому застосування ЄКПЛ ґрунтується на встановленні юрисдикції держави в силу фактичного ефективного загального контролю над певною територією;

7) принцип динамічного тлумачення. Застосування принципу ефективного та динамічного тлумачення у впливає на обсяг їхнього тлумачення, та на розширення обов'язків держави перед людиною, що дає

підстави говорити про безпосередній «вихід» тлумачення норм за «обсягом» на зазначений принцип. Отже, з декількох можливих варіантів тлумачення змісту правової норми для правозастосування обирається та, практична реалізація якої забезпечить вищий рівень захисту прав та основних свобод людини, у тому числі й шляхом застосування належних механізмів їх поновлення.

Отже, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод сьогодні на повних підставах оцінюється як одне з найбільших досягнень Ради Європи. Вона являє собою фундаментальну основу всього комплексу міжнародно-правового регулювання в галузі прав і свобод людини, її законних інтересів та потреб.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Ратифіковано Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

УДК 347.121.2 (043.2)

Шиян Ю.В., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Толкачова І.А., к.ю.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ІНФОРМАЦІЮ

Роль інформації для сучасного суспільства важко переоцінити. На сьогоднішній день, в умовах постійних реформ і змін, важливим для кожного українця залишається одне з фундаментальних прав громадян – право на доступ до інформації.

Право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України, а саме, право кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір [1].

Варто зазначити, що питанню інформації та порядку доступу до неї законодавство України приділяє значну увагу. Так, воно встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему